

1686.

1. Kunstmann, Matthaeus: Num iudex semper secundum leges, an et etiam secundum aequitatem iudicare debeat?
2. Lan, Carolus Fridricus: De dependentiis in genere.
3. Lan, Carolus Fridricus: De poenis foeminae mitius infligendis, ex leg. C. et leg. Jul. pecul. distinctione sponsationum, consuetudinis fori, jure mariti ex auctoritate uxoris.
4. Lan, Carolus Fridricus: De jure indigenatus.
5. Paulus, Theodorus: Miscellaneae aliquot theses.
6. Schuetze, Bernhardus: Positiones juris miscellaneae.

1687.

1. Funerius, Georgius: De jure principum legislatoris.

1687.

2. Funccius, Gurgius : De imperio principum secula-
rium circa religionem et sacra-
3. Mitzelius, Johannes : De testimonio foeminarum.
4. Renger, Sebastianus Christianus : De jure baptismi ...
5. Renger, Sebastianus Christianus : De obsequiis paren-
tibus et patronis praestandis

1688.

Renger, Sebastianus Christianus : De jure suspendii

1689.

1. Bally, Johannes Christophorus : Legitima Forum liberorum
jura potiora.
2. Hognovius, Michael : De erroribus politicii Martii
velli.
3. Pentus, Theodorus : De bonis naufragorum fidei
et privatorum acquisitionem effugientibus.
4. Renger, Sebastianus Christianus : De archis.

1687.

5. Ranzer, Sebastianus Christianus: De jure baptismi. . .

1690.

1. Starell, Johannes Heinricus: De angina alba
sen prunella alba. . .

2. Stein, Joannes: De interpretatione l. 3. C. de
edicto Hadriani tollendo, et quem admodum scriptus
heres in possessionem mittatur.

1691.

Schulz, Christoph: De chirographal vanitate.

1692.

Boltze, Johannes Christophorus: De conditionibus sponsa-
salicis, contractum et ultimatum voluntatum.

1693.

Stein, Johannes: De peculis. . .

1694.

1. Berent, Johannes: De spaciis cum emichorantibus
juribus cum prius conjugio eorum. . .

1694.

2. Paulus, Theodorus: Observationes curiosae
3. Schoenfeld, Henricus: De usuris, earumque
ac ejus, quod interest differentia.
4. Stein, Johannes: De bestiarum pugna.
5. Stein, Johannes: De facto in continenti facien-
do, seu de iis, quae in continenti fieri debent
6. Braun, Carolus Gothofredus: De purgatione
vulgaris. Accurrit: De juramento Indaeorum,
ejusque formula solennis.

G. i. b. num. 45. 1686

24

DISPUTATIO POLITICA
P R I O R;

Disquirens:

NUM JUDEX
SEMPER SECUNDUM
LEGES, AN ETIAM INTER-
DUM SECUNDUM ÆQUITATEM
JUDICARE DEBEAT?

S. 38,

Quam
DIVINO AUXILIANTE
NUMINE,
CONSENTIENTE AMPLISSIMA
FACULTATE PHILOSOPHICA,
IN CELEBRI ALBERTINA

P R Æ S I D E

M. MATTHÆO Bunstmann/
R. P.

Eruditorum publica disceptationi subjiicit

JOHANNES FRIDERICUS Kressen/
Regiomonte Pruss.

Anno M DC LXXXVI. a. d. 8. Maji
H. L. 2. S.

REGIOMONTI, PRÆLO REUSNERIANO

V I R O
MAGNIFICO, AMPLISSIMI^{q3}
NOMINIS
DOMINO
DNO. DANIELI
BRESSENI/

Serenissimi ac Potentissimi Ele-
ctoris Saxoniae Inspectori Telonii
terrestris gravissimo, ejusdemque rei pen-
sariae in Lipsiâ deputato supremo
dignissimo,

Hæreditario Domino in Rahns-
dorff & Pürsten &c.

MÆCENATI, PROMOTORI
ac PATRUIO venerando,
colendo;

D.D.D.

Qui feras undiq; agitandi studio in syl-
vas & montes olim rapiebantur, iis
more traditum fuit patrio, ut, quas
belluas nanciscantur venando, earum den-
tes Dianæ sacros facerent, rebus supra vo-
tum fluentibus. Nec deerat, qui bipen-
nem utring; obtusam sacris Minervæ ap-
pendere liminibus, non dubitabat; neq;
enim obscurum ipsi erat, non tam ad mu-
neris dignitatem, quàm consecrantis ani-
mum respectum haberi. Et mihi animus
esse idem videtur, qui Magn.^{ca} Tuæ Am-
pl.^{dini} retusam utring; exercitationem hanc,
suspensâ licet diu cogitatione, tandem in-
scribere suscepi, certò persuasus, Te, quem
gravioribus addicasti studiis & negotiis a-
nimum, hunc ad humiliora benevolè demis-
surum, & Præsentem Laborem NOMI-
NI TUO inscriptum, PATROCI-
NIO FAVOREq; OPTIMI MÆ-
CENA-

CENATIS esse complexurum. Labor
studiumq; hoc si AD SINUM TUUM
FAVOREMq; admittatur, si gratum
acceptumq; fuerit, nec inscriptionis sva-
forem pœnitebit consilii, nec me obsequii.
Fave, atq; æqui boniq; consule, diu bo-
nis artibus & Reip. superstes

Ita sperat

Magn.^{ca} Tuæ Ampl.^{is}

humillimus cliens

Joh. Frid. Kressen/
Reg. Prut.

I. N. J.

§. I.

Vem admodum plures aliæ in Politicâ scientiâ occurrunt utiles, arduæ, magnisque difficultatibus involutæ controversiæ: ita non minor obscuritas, quæ tamen juxtâ varietate jucunda & insigniori se commendat utilitate, reperitur in iis, quæ super Officiô Judicis agitari & moveri possunt, quæstionibus. Id quod dicimus, suô testimoniô comprobare valet Favorinus Philosophus. Apud Gellium enim Judicem Romanum petebatur pecunia, quæ dicebatur data numerataque sed qui petebat, neque tabulis, neque testibus id factum docebat. Et argumentis ad modum exilibus nitebatur, constabat verò eum virum esse ferme bonum, multa quippe & illustria probitatis ejus exempla expromebantur: illum autem, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, convictumque vulgò in mendaciis, plenum item perfidiarum & fraudum esse, ostendebatur; is verò cum suis Patronis clamitabat, probari debere consuetis modis apud Gellium Judicem, pecuniam ipsi datam esse, si non probaretur, dimitti se oportere, & adversarium de calumniâ damnari. Gellius, quid agendum, dubius, jussit diem diffindi, atque à subselliis ire perrexit ad Favorinum Philosophum, quem in eò tempore Romæ plurimum sectabatur, atque ei de causâ ac de omnibus, quæ apud ipsum acta fuerant, ut res erat, narrat omnia, ac petit, ut & ipsum illud, in quò hærebat, & cætera etiam, quæ observanda ipsi forent in Officiô Judicis faceret ipsum, ut earum rerum esset prudentior. Tum Favorinus: *Id quidem, inquit, super quò nunc deliberas, videri*

potest specie tenui parvâque esse, sed si de omni quoque Officiô Judicis præire Tibi me vis, nequaquam est vel hujus loci vel hujus temporis: est enim disceptatio ista multijugæ & sinuosæ questionis, multâque & anxîâ curâ & circumspicientiâ indigens, ut hæc ipsa refert Gellius Noct. Att. XIV, 2. Ex plurimis illis, quæ circa materiam de Officiô Judicium in quæstionem venire solent, controversiis hæc vice eam proponere & ventilare placuit, quâ disquiritur: An Judex semper secundum Leges scriptas, an verò interdum etiam secundum æquitatem judicare debeat? Quid de hæc quæstione statuendum sit, ut manifestum fiat, in antecessum, quid lex, quidque æquitas sit, venit excutendum.

§. II. Lex, de quâ nobis maximè sermo est, est illa, quæ Aristoteli vocatur *lex propria*, quâ Vir aliquis prudens potestatem habens alicui populo, vel quâ Civitas ipsa sibi communi consensu sanxit & statuit, publicæ salutis ergo sive in Scripturam redacta sit, sive non. ὁ ἢ νόμος ἀναγκαστικῶς ἔχει δύναμιν λόγου ὦν ἀπὸ τῆς Φρονήσεως καὶ νῦν, quæ Lambinus ita: *Lex autem vim habet ad cogendum valentem, quum sit ratio ab aliquâ prudentiâ menteque profecta*, ita describit legem Philosophus lib. Eth. X, 10. paulô ante med. νόμος δὲ ἔστιν ἐμολόγημα πόλεως κοινόν ἀπὸ γραμμάτων προστάτων πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα, quæ Franciscus Philephus interpretatur ita: *Lex est communis Civitatis consensus, qui scriptis præceperit, quô modo unumquodque agendum sit*, ita Aristot. lib. de Rhetoricâ ad Alexandr. c. 2. satis ab initiô. Idem repetit, cap. sequenti ante med.. Rhet. I, 13. paulô ab init. hæc Philosophus habet: λέγω ἢ νόμον πῶς μὲν, ἴδιον πῶς ἢ, κοινόν ἴδιον μὲν, πῶς ἕκαστος ὡρισμένον πρὸς αὐτὸς. καὶ τῶν, πῶς μὲν, ἀγαφον.

Φον τὸν ἴ, γεγραμμένον κοινὸν ἴ, πὲν κ' Φύσιν ἔστι γδ, ὃ μαν-
τεύοντά τι πάντες, Φύσιν κοινὸν δίκαιον καὶ ἀδίκον, καὶ μηδεμίαν
κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ἢ, μηδὲ συνθήκη. quæ Muretus ita ver-
tit: *Legem autem dico aliam propriam, aliam communem: propriam quidem eam, quam sibi quisq; populus statuit, eamq; aut non scriptam, aut scripto comprehensam: communem autem eam, quæ naturalis est. Est enim justum quoddam naturæ: Et injustum, de quò homines, quasi divinò quòdam instinctu vaticinantur, etiamsi nulla de eò inter illos communicatio aut pactio intercesserit.* Neque enim ad rationem & essentiam legis præcisè requiritur descriptio Legis vel in membranâ, vel in ære, institutione enim etiam vocali & quidem firmiter atque potentius menti imprimi potest. Quò modò Lycurgus vetuit Leges suas scripto mandari, ut melius animò servarentur, uti testatur Plutarchus in Lycurg. Tom. I. f. 47. A. Et, si scriptura ad essentiã legis pertinet, quid fiet vetustissimis mortalium, omnium literarum penitus rudibus? De quibus audiamus Josephum contra Apion. lib. II. fol 88. ant. med. *Legislatorem nostrum (de Mose loquitur) dico omnibus, quotquot usquàm commemorantur, Legislatoribus vetustate antecellere. Lycurgi enim & Solones, & Locrorum Zaleucus, denique omnes, qui apud Græcos sunt in admiratione nuper admodum, si cum illò conferantur, fuisse comperiuntur: quippe quum ne nomen quidem ipsum Legis (νόμος) quondam apud Græcos notum fuerit, vel Homerò teste, qui in suò Carmine nunquàm eò usus est. Neque enim erat ejus tempore lex, sed indefinitis sententiis Regumque imperatis plebs regebatur. Unde & diu moribus non scriptis usi fuere: multa eorum è re nata subinde mutare soliti.* Quid fiet omnibus Barbaris, apud quos itidem nullus scribendi usus? quales erant prisca Germani, quos inclusas canticulis Leges suas
canere

canere publicè privatimque jussisse Tuisconem, illum Germanorum Regem atque Parentem memorat. lib. I. Annal. Bojor. fol. 38. Aventinus ex Berosò; qui modus cantu leges memoriæ mandandi olim receptissimus fuit, adeò, ut hinc leges Cantilenæ fuerint dictæ, de quò conf. Arist. Problem. XXVIII. sect. 19. Quæ hæcenus à nobis super scripturâ Legum disputata sunt, concludemus Aristot. testimoniò, quod legitur in præclarissimò ejus de rectâ Juventutis & Legibus consonâ educatione discursu: γεγραμμένων δὲ, inquit de Legib. ἢ ἀγράφων, ἔδεν αὖ δόξειε διαφέρειν, i. e. *utrum scriptæ sint, annon scriptæ, nihil referre videtur.* Eth. X, 10. med. Essentiam igitur & formam Legum dicimus potius consistere in expressâ sanctione & latione, sive ea fiat voce, sive scriptò, sive aliò quocunque modò, per hanc enim lex, Lex est.

§. III. Leges, quas modò descripsimus, à Legislatoribus concipiuntur universaliter. ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, *omnis lex generalis est*, ait Arist. Eth. V, 14. ante med. A quò non abscedit Demosthenes, qui in Oratione in Aristogitonẽ fol. 492. legem vocat κοινὴ συνθήκῃ τῆς πόλεως, *communem Reip. sponsonem, commune pactum*; & Jctus Papinianus in leg. 1. ff. de Leg. ipsam appellat *commune præceptum*. Non incommodè huc referimus, quod Heraclitus, quum Ephesii legem contra ipsum tulissent, dixit: *Audio, Ephesios legem contra me laturos, & ab omnibus Legibus abhorrentissimam. Lex enim nulla duntaxat in unum statuitur, sed judicium. Nesciunt Ephesii quò discrimine Judex & Legislator sint distincti. Et hoc quidem melius, siquidem incertum est, quisnam sit facturus; Judex verò conspicit ob oculos in judicium adductum, cui pœna constituitur.* Hæc Heraclitus in Epistolâ ad Hermodorum, quæ reperitur in volumine Anonymi

mi

mi cujusdam, in quò congestæ sunt epistolæ Philosopho-
rum, Oratorum & Rhetorum sex & viginti, quod Venetiis
ap. Aldum est excusum. Lex igitur à Legislatore condi-
tur generalis. Non enim singulis, sed *universo generi*, ut
ita Obertus Gifanius ad l. c. Aristotelis loquitur, statuitur.
Cui amicè consentit Ulpianus, quando leg. 8. ff. de legib.
inquit: *Jura non in singulas personas, sed generaliter consti-
tuuntur.* Siquidem neutiquam possunt leges specialiter
fanciri: causa ejus est non in legibus, sed partim in legisla-
toribus, uti notat Philosophus Rhet. I, 13. post med. qui sin-
gularia ac facti circumstantias prævidere propter ἀκαταλη-
ψιαν quandam nequeunt, partim etiam, & quidem potissi-
mum *in naturâ rerum earum, quæ sub actionem cadunt*, uti
Aristot. non tantum Eth. V, 14. med. sed & Eud. IV, 8. loqui-
tur: nam μή δυνατὸν εἶναι τῶν πραγμάτων φύσιν διορισμῶ κα-
θοπεληθῆναι, ἄλλο τε ἄλλως ἐχόντων. Ἄορις γάρ εἶναι ἢ τῶν
πρακτῶν ὕλη καὶ πολλάς ἔχει τὰς μεταβολάς, quæ verba sunt
Andronici Rhodii, ut creditur, in cit. loc. Eth. V. & à Da-
niele Heinſiō ita redduntur: *Definitioni se subijci rerum na-
tura non patitur, quum aliò atq; aliò se habeant modò. Indefi-
nita enim est rerum agendarum materia, multasque mutatio-
nes admittit.* Et Rhet. I, 13. aliq. à fin. Aristoteles ita lo-
quitur: Ἀναγκαῖον μὲν ἢ καθόλου εἰπεῖν, μὴ ἢ δὲ, ἀλλ' αἷς ὀπι-
στοπολύ. καὶ ὅσα μὴ ῥάδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν εἶον, τὸ τεῦσαι
σιδήρω, καὶ πηλὸν καὶ ποίω τινί. Ἐπολείποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν ἀπερι-
μῆντας. Ἄν εἴη ἢ ἀδιάριστον δὲν δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἀπλῶς
εἰπεῖν. Quæ Muretus ita interpretatur: *Imò verò universè
quidem loqui (Legislatorem, de eò enim loquitur) necesse
est: res autem non ita se habet: sed plerumq;. Et quæcumq;
definire facile non est, propter infinitatem, ut quantò ἔσ' qualis
ferrò quis alium vulneravit, atas enim defecerit, si quis ea*

B

enu-

enumerandò persequi velit. Si res igitur indefinita sit, & de eà tamen ferenda lex sit, legem universe loqui necesse est. Gemina hisce habet Platò in Politicò sive in lib. de Regnò satis post med. fol. 185. D. edit. Marsil. Ficin. ubi ait: ὅτι νόμος οὐκ ἂν ποτε δύναιτο τὸ, τε ἄριστον, καὶ τὸ δικαιότατον ἀκριβῶς ἅμα πᾶσι φιλαβῶν, τὸ βέλτιστον ὀπιτάτην, αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν πράξεων καὶ τὸ μηδέποτε μηδὲν, εἰς εἶπειν ἔπειτα, ἡσυχίαν ἄγειν τῶν ἀνθρώπων, ἔδεν ἑῶσιν ἀπλῶν ἐν ἔδενι περὶ ἀπάντων καὶ ὅτι πάντα πῦν χρέον λατρεῖσθαι τέχνῳ ἔδ' ἡντινῶν, hæc ex interpretatione Marsilii Ficini ita sonant: *Quoniam lex nequit, quod optimum omnibus est & justissimum sincerè comprehendendo, semper ita, ut opera precium est, precipere, quando hominum actionumque dissimilitudo instabilisque rerum humanarum conditio facit, ut ars nulla simplex quicquam & in univèrsam de omnibus, perque omne tempus valens constituere possit.* Idem ferè respondit Plato, quum à Cyrenæis rogaretur, ut leges ipsis scriptas relinqueret, Rempublicamq; constitueret, de quò legi potest Plutarchus in lib. ad Principem ineruditum, initiò statim fol. 779. D tom. II. Sufficit itaque, si Legislator jubet v. g. neminem esse lædendum aut vulnerandum: nec opus est, ut omnes circumstantiæ describantur, quandoquidem id fieri non possit. Quà in re nimis scrupulosi fuere olim populi Germaniæ Alemanni, Saxones, Franci, Longobardi & alii: sicut ex illorum legibus apparet, quarum magnam partem in unum Codicem compegit, & eruditissimo Glossario illustravit Frid. Lindenbrogius.

§. IV. Sed opinetur fortean quis, quoniam tanta est actionum in vitâ humanâ varietas, variis hisce factorum eventuumque speciebus succurri, & Justitiam in Civitate tantò felicius administrari posse, si multæ & quàm plurimæ
Leges

leges sanciantur. Sed quis Vir prudens ita sentiret, atque
 tale quid suafurus esset populo, qui unicè suæ salutis sit in-
 tentus, quum tale consilium non sit proficuum? ita enim
 Salus Reip. subrueretur, quies communis turbaretur: quò
 enim plures sunt leges, eò major litium fœtura; siquidem
ἀντινομία, variæ & contrariæ interpretationes ex legum
 multitudine nimiam refultant, docente Zasio de Orig. Jur.
 fol. 282. B. cc. fin. Pertinet huc Apophthegma Arcesilai,
 quod reperitur apud Johannem Stobæum serm. 41. de Re-
 publica fol. 248. ante med. *Quemadmodum, inquit, multos
 oportet invasisse in urbem eam morbos, in quâ multi sunt Me-
 dici, multa pharmacopolia: ita Remp. quoque eam morbi-
 dam esse necesse est, in quâ multis opus est Legibus.* Tacit.
 Annal. Lib. III. cap. 27. fin. ait: *Corruptissimâ Rep. plurimæ
 Leges.* Facere non possumus, quin eximii Philologi pari-
 ter atque JurisConsulti, Justi Lipsii verba, licet duriora non-
 nihil, allegemus. Ita verò habent: *Plato verissimè: ὅτι πλεῖ-
 ῖς πλείστοι νόμοι, καὶ δίκαι αἰσὰ τῶν τοῖς, καὶ βίαι μοχθηροί. Quod
 ubi plurimæ Leges, ibi & Lites, itemq; Mores improbi. Deus
 bone, quam rem tetigit! & usus ubiq; gentium, aut tempo-
 rum hoc affirmabit.* *Maneamus in Romanâ Rep. paucas ea
 initiò habuit: paulò plures Decemviri addiderunt: & ita ad
 Principes fere mansit. Tunc sane plures: & à Justinianò plu-
 rima, quibus utimur; Lothario Imperatore, quum diu siluis-
 sent, eas reducente. -- Recepta igitur sunt: sed quò fructu?
 Certè illo litium, nemo negaverit: quæ ex eò nimium quan-
 tum succrevèrunt. Europam vide, & mentior, nisi maxima
 ejus pars circa istas occupatur. Alii judicant, alii in-
 struunt, alii agunt, & qui miserrimi sunt, eas habent. --
 Nam quæ tam clara causa est, quæ non aliquâ lege, lege?
 imò interpretatione, (nam & has admisimus) obscuretur? Quæ*

*tam improba, cui non dent colorem? ars enim facta est Cau-
sificina, & peritè captare aut capere laudem habet. Monit.
& Exempl. Polit. II, 10. Id ergò dabit Resp. operam, ut non
nimium multæ, sed pauca, optimæ, maximeque salutare
constituantur. Auctor est Demosthenes legem fuisse apud
Locros, ut si quis novam legem laturus esset, eam publicè
collo in laqueum inserto suaderet; ut, si non placuisset lex,
cives mox strangularent auctorem: unde factum est, ut in
ducentis annis lex apud Locrenses nova nulla lata fuerit,
eòdem Demosthene teste Orat. contra Timocratem fol.
480. A. Quos imitatus Carolus M. quàm parcissimus fuit
in condendis novis Legibus: adeò, ut, quum tam diu vixerit
Rex atque Imperator, per pauca Legum capita sanxisse dicatur;
sed in veteribus restituendis, ut servarentur, multus fuit: quò
nomine eum maximoperè commendat Baron. Tom. IX.
Annal. Anno Christi 801. f. 544. Quid? quod fieri non pos-
sit, ut singuli articuli & casus, quò tempore, locò, & modò
illi evenerint, legibus comprehendantur: experimur enim
singulis fere diebus & horis alia & alia incidere negotia;
littus igitur araremus, si singulis hisce casibus leges consti-
tuere vellemus. Adducimus hìc verba, quæ reperiuntur
in Vol. II. Orat. Melch. Junii p. m. 401. init. Sunt, dicitur
ibi, nisi mea me memoria fallit, Legum in Digestis novem
millia centum nonaginta octo: in Codice quatuor millia
quingenta quinquaginta quatuor: Constitutiones in No-
vellis centum sexaginta sex. Verùm his non sunt compre-
hensa omnia: nec quidem comprehendì potuerunt, ob
negotiorum humanorum, tum multitudinem, tum varietatem,
& ingenii imbecillitatem, quæ in rebus singulis ac
contingentibus cæcutire sæpe solet. H. I.*

*§. V. Satius igitur fuerit, vanas las mittere cogitatio-
nes,*

nes, & legem concipere universaliter, & quoniam de quibusdam universaliter rectè dici non potest, exprimat quod fit plerumque. Ita enim Philosophus: ὁ μὲν νόμος καθόλου πάντας. Περὶ ἐνίων δ' ἔχ' ἴδιόν τε ἔρθῃς εἰπεῖν καθόλου. Ἐν οἷς ἐν ἀνάγκῃ μὲν εἰπεῖν καθόλου, μὴ οἷόν τε δὲ ἔρθῃς, τὸ ὡς ὀπίπλεον λαμβάνει ὁ νόμος. Quæ Lambinus ita vertit: *Lex omnium generalis est: de quibusdam autem rebus universè & generaliter rectè præcipi non potest. Itaq; quibus in rebus Legis vocem universam ac generalem esse necesse est, id autem non satis rectè fieri potest: in eis id sumit Lex, quod plerumq; solet evenire.* Eth. V, 14. circa med. *Ubi fieri non potest, ut de omnibus rectè leges instituantur: de iis, quæ ut plurimum eveniunt, institui consuevère,* ita ad l. c. Michaël Ephesius. His planè consentiunt Jcti Romani, qui hoc ipsum in legibus suis inculcant. Refert enim Pompon. l. 3. ff. de leg. Theophrastum dixisse, *jura constitui oportere in his, quæ ὀπί τὸ πλεῖστον, i. e. ut plurimum accidunt, non quæ ἐκ ὀφθαλμοῦ γινώσκονται, i. e. ex inopinatio.* Julianus l. 10. ff. de leg. ait: *Neque Leges, neque Scta, ita scribi possunt, ut omnes casus, qui quandoq; inciderint, comprehendantur: sed sufficit, & ea, quæ plerumq; accidunt, contineri.* Paulus ex modò laudatò Theophrastò l. 6. ff. de leg. ait: *τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δις, i. e. quod enim semel aut bis existit τὰ ὀφθαλμῶσιν εἰ νομοθεταί, i. e. prætereunt Legislatores.* Conferri etiam huc potest l. 4. loci cit. Res hæc elegantissimo simili declaratur in Platonis Politicò sive Tractatu de regnò fol. 185. Φέρε νῦν ἀναλάβωμεν πάλιν μνήμη τὰς τῶν τέχνη γυμναζόντων ὀπί τάξεις ἐν ταῖς ταύταις ἀρχαῖς. Σω. τὸ ποῖον. ΖΕΝ. ὅτι ληπιδεῖν ὅσα ἐγχεῖν ἡγῶνται καθ' ἕνα ἕκαστον τῶ σώματι τὸ πρῶτον ἕκαστω προσάτηντες. ἀλλὰ παχύτερον οἰοῖται δεῖν ὡς ὀπίπλεον καὶ ὀπί πόλλας τὴν τῆ λισιτελέωντος τοῖς σώμασι ποιῆσθαι τὰς τάξεις.

τάξιν. Σω. καλῶς. Ε. διόδηγε κ' ἴσως πόνους νῦν δίδοντες ἀθρόοις, ἅμα μὲν ἐξορμῶσιν, ἅμα δὲ καταπαύσαι δρόμους, καὶ πάλης, καὶ πάντων τῶν κ' τὰ σώματα πόνων. Σω. ἔστι ταῦτα. Ε. καὶ τὸν νομοθέτην τοίνυν ἠγάμεθα, τὸν ταῖς ἀγέλαις ὀπισσάτησιν τε δικαίαις περὶ καὶ πᾶν πρὸς ἀλλήλων ξυμβολαίων, μήποθ' ἰκανὸν γυμνασίου, πᾶσιν ἀθρόοις προσάτηντα ἀκριβῶς ἐνὶ ἐκάστῳ τὸ προσήκον διποδιδόναί. Σ. τὸ γὰρ εἰκός. Ε. ἀλλὰ τὸ τοῖς πολλοῖς γε, ὕμνα καὶ ὡς ὀπισσάτην καὶ πῶς ἔτωσιν παχυτέρως ἐκάστοις τὸν νόμον ἴσκειν, καὶ ἐοργάμασιν διποδίδει, καὶ ἐοργάμασι πατριοῖς δ' ἔξει νομοθέτην. Σ. ὁρθῶς.

Quæ Marsil. Ficinus ita transtulit: Hosp. Age nunc, referamus memoriâ præcepta illorum, qui arte quâdam Gymnasticis præsent. Socr. Quenam? Hosp. Arbitrantur quidem illi fieri non posse, ut quod sigillatim & unicuique seorsum convenit, præcipiatur. Itaque quod communius est, quodque & plurimis & plurimum conducere putant, instituendum censent. Socr. Præclarè. Hosp. Quam ob rem dum aequis laboribus hodie cunctos adstringunt, paribusque exercitationibus agitant, fit ut vel nimis incitent, vel enervent, & inepta ad cursum palestramque & alia certamina corpora reddant. Socr. Sic accidit. Hosp. Legum quoque conditorem putesmus suis gregibus præsentem, deque justis operibus mutuisque commerciis jura dantem non posse dum cunctis in unum consulit, accuratè ad singulorum commoditatem jusve prospicere. Socr. Consentaneum est. Hosp. Caterum, ut arbitror, quod & plurimis & plurimum conducit communiter instituet, ac hujusmodi Leges & scriptis & non scriptis, sed Patriis moribus inducet. Socr. Rectè.

§. VI. Postquam Legis Naturam & rationem, quantum nobis hîc sufficere potest, expendimus, restat, ut etiam quid æquitas sit, excutiamus. Describitur autem ea passim à Philosopho ut E. h. V, 14. post med. Διὸ δίκαιον μὲν ἴσιν, καὶ βίλ.

βέλτιον τινὸς δικαίῃς ἢ τῆς ἀπλῆς δὲ, ἀλλὰ τῆς ἀπλῆς τὸ ἀπλῶς
 ἀμαρτήματ' ἔστιν. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἢ τῆς ὀπαικῆς, ἐπανόρθω-
 μα νόμου, ἢ ἐλλείπει ἀπὸ τὸ καθόλου. i. e. *equum bonum jus est,*
tum quòdam jure melius est, non eò, quod absolutè jus est, sed
eò peccato, quod ex simplici & generali sermone natum est.
Denique hæc equi boni vis ac natura est, ut legis correctio
sit, quâ aliquid ei deest, propterea quod generaliter loqui-
tur. Eudem. IV, 8 ante med. ita: τὸ ὀπαικῆς, αἰτ, δίκαιον μὲν
 ἔστιν, ἢ τὸ κατὰ τὸν νόμον δὲ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομῆς δικαίῃς. i. e.
equum bonum jus est, non est tamen jus lege constitutum, aut
legitimum, sed juris legitimi correctio. Rhet. I, 13. post med.
 ita: Τῆς ἰδίας νόμου καὶ ἐγχεραμμένης ἔλλειμμα. Τὸ γὰρ ὀπαικῆς,
 δοκῶ δίκαιον εἶναι. ἔστι δὲ ὀπαικῆς, τὸ ὄχι τὸν γεγραμμένον νό-
 μον δίκαιον εἶναι, i. e. *æquitas est partim propria legis & scri-*
ptæ supplementum. Æquum enim videtur justum esse. Et
æquum est, quod præter scriptam Legem justum est. Igitur,
 quantum ex dictis colligere licet: *Æquitas est quidem sub*
 genere Juris, est enim Jus quoddam, non tamen Lex, quum
 sit Legis ἐπανόρθωμα, correctio, non quasi legem antiquet,
 abolet, aut tollat (hoc ipsum enim vis vocis correctionis
 evincere videtur, correctio enim nihil est aliud, quàm e-
 mendatio, & rei in melius restitutio; quod autem aboletur,
 annihilatur & in totum tollitur, quum hoc corrigi, emenda-
 ri, & in melius restitui dici possit?), sed quod quâ Lex, quam
 Legislator ob rerum naturam non nisi universaliter concipi-
 pere potuit, deficit, atque peccat, suppleat & emendet, &
 quidem ita, sicut emendasset & supplevisset Legislator ipse,
 si præsens esset. Optimè hæc explicat Andronicus Rho-
 dius in Paraphrasi suâ ad Eth. V. 16. Græca, quia verba ali-
 quantum prolixa sunt, omittimus: *Quæ, ait, ut plurimum*
accidunt, Legislatores respiciunt. Etenim ut homo peregrinus
be Ki

belli tempore muros ascendat atq; ex iis urbi subsidium ferat,
raro evenit, sapius verò ut in detrimentum urbis ascendat.
Cum ergo necessario illud sit sciendum, quò pactò ejusmodi sint
servandæ leges; præterea quando, & in quibus; oportet quo-
que aliquem habitum dari, quò emendari errata possunt ejus-
modi. Talis verò est æquitas, quæ defectum supplet Legis, &
emendat erratum, novamq; definitionem, quam prætermisit
illa, quia singularia non potest nosse omnia, adjicit. Dicit
enim Vir æquus omnem, qui ascendat, peregrinum mori debe-
re, si infidiandi animò hoc fecerit. Sin feliciter rem gesserit,
non modò conservari, sed & præmiis affici debere. Quæ ea-
dem & Legislator dixisset, si adesse potuisset: aut si hoc ipsum
scivisset, Legem ejusmodi tulisset. Eòdemque modò similiter
etiam alias Leges emendabit vir æquus. Gemina hisce ha-
bet Michaël Ephesius ad h.l. pluribusque exemplis adductis
rem exponit: Quum dixerit, ait, æquum & bonum legiti-
mi juris esse emendationem, emendat enim, quod in eò pecca-
tur: necessarium esse ostendit, legem, quæ ex pactò constat,
peccare ob rerum indeterminationem, quæ alias aliter eveni-
re consueverunt. Nam lex in universum sancit, eum qui de-
positum non reddiderit, infamem esse atque ignominiosum.
Peregrinum item si murum ascenderit, à civibus esse interfi-
ciendum: nec non eum, qui rem cum alienâ uxore habuerit,
castigari debere. Atq; unumquodq; horum, id est infamia,
interfectio, castigatio, justum est plerumque, sed incidit ta-
men, ut interdum justum minimè sit, sed peccatum. Quò modò
enim errans non est ac peccans jus illud, quod puniri jubet eum,
qui Tyranni uxorem violavit, atq; ita interfectò Tyranno Pa-
triam in libertatem asseruit? Quò modò item peccatum non
est existimandum vel maximum, peregrinum eò nomine velle
interficere, quod ingruentibus hostibus in murum ascendens
fortiter

fortiter se gesserit, atq; urbem defenderit? Quam igitur lex in universum abstinendum esse ab alienâ uxore præscribat, ac propter ea ad supplicium trahatur, ille etiam, qui Tyrannum eò modò interfecerat, æquus ac bonus hâc in parte defectum legis corrigit. Si enim id novisset Legislator eventurum esse, legi procul dubio addidisset, lexq; in hunc modum fuisset scripta: A quâcunq; alienâ uxore abstinento, præter quam Tyranni, si ex tali concubitu Civitatis libertas procuratur. Et item: Peregrinus unusquisq; qui in bellò murum ascenderit, occidatur, nisi is, qui defendenda urbis causâ id fecerit, fortiterque se gesserit.

§. VII. Succurrit igitur æquitas legis defectui, quando legem ita corrigit, ut ipsam restringat, quod exempla, quæ modò ex Ephesiò adducta sunt, declarant; ut tamen res tantò fiat luculentior, unum adhuc addimus exemplum. Sit lex v. g. ita generaliter concepta: Quicumque alienum servum occiderit, is Domino tantum dare damnas esto, quanti is eò annò plurimi fuerit: Si jam Titius occiderit Stichum Sempronii servum aggressorem, & Sempronius ita agat contra Titium ex lib. IX. D. 1. 2. ad Leg. Aquil. Quicumque occiderit servum alienum, is damnas esto Domino dare tantum, quanti is eò anno plurimi fuerit; Titius verò occidit servum alienum, Stichum: Ergo Titius damnas esto dare Domino tantum, quantum is eò annò plurimi fuerit. Titius hic non negat se interemisse Stichum, quia factum fatetur, sed aggressorem se prostravisse addit. Ipsa itaq; æquitas hujusmodi casus singulares, excipit, ac proinde Reum Titium absolvit: Legem enim generaliter loquentem, Qui servum alienum occidit, damnas esto dare &c. ita restringit, nisi aggressor, nisi fur nocturnus, nisi diurnus cum telò, nisi latro sit, & si quæ singularia possunt esse plura. Sed forte æquitatis etiam erit, legem ad alios quoq; casus exten-

C

dere.

dere, quàm in lege expressè sunt determinati. Accidere enim potest, ut lex de certâ aliquâ re jus statuât, alius tamen ab hâc oriatur casus, tùm si utriusq; ratio est similis, æquitas suadet, ut illa lex ad hunc quoq; nuper incidentem casum extendatur, eiq; propter idem æquitatis fundamentum applicetur. Elegantia in hanc rem sunt verba Quintiliani, quæ reperiuntur in Declamatione ejus CCCXXI. *Nulla, inquit, tanta providentia potuit esse eorum, qui leges componebant, ut species criminum complecterentur. Nam & semper caventes nequitia vicisset: & jus ita multiplex atq; diffusum esset, ut pro incertô haberetur ignotum. Fecerunt ergò ut rerum genera complecterentur, & spectarent ipsam æquitatem. Multa ergo invenientur frequenter, quæ legum verbis non teneantur, sed ipsâ vi & potestate teneantur: quale hoc est. Sane enim concedam in præsentia Tibi, non illud iudicium capitis: si tamen eandem vim habuit, quam iudicium capitis, eandem poenam habere debet. Fingamus enim plura esse scelera, sicuti sunt, quæ ante punienda sint. Nam quum lex etiam eum, qui falsò accusaverit, occidi velit: manifestum est occidendû esse eum, qui templa incenderit, occidendum esse eum, qui Patriam prodiderit. Exemplò aliò dicta illustramus. Lege XII. Tabb. decretum erat, ut proximus agnatus tutelæ onus subiret, quod ab intestatô hæres esset, ut est ap. Rosin. Antiq. Rom. IIX, 6. p. 590. post med. nec non ap. Conr. Rittersh. in tractatu, què vocat Dodecadeltos p. 105. post med. Eâ lege expressè non erat prospectum libertorum pupillis: quum itaque eadem in utrisque ratio deprehendatur, quod sicuti proximus agnatus ab intestatô, ita libertò Patronus succederet, & ad utrumq; commodum hæreditatis perveniret, extensione facta etiam Patronum tutela pupillorum liberti onerârunt. Nam ubi est successionis emolumentum, ibi & tutelæ esse debet. *Secundum naturam est, commoda cuiusque rei eum sequi, quem sequuntur incommoda,**

moda, dicitur in D. lib. 50. t. 17. leg. 10. quod hic secundum naturam esse dicitur, illud Terentius *Æquum* appellat, quando in Hecyrâ Act. V, sc. 3. fin. ita ait: *Multa ex quò fuerint com-
moda, ejus incommoda æquum est ferre.* Atq; hic est ille pro-
cessus ad similia, qui exprimitur D. de Leg. l. 12. *Non possunt
omnes articuli singulatim aut legibus aut Senatus Consultis
comprehendi; sed quum in aliquâ causâ sententia eorum ma-
nifesta est, is, qui Jurisdictioni præst, ad similia procedere, atq;
ita jus dicere debet.* Idem l. 13. inculcatur. Ea verò ita habet:
*Pedius ait, quotiens lege aliquid unum vel alterum introdu-
ctum est, bona occasio est cætera, que tendunt ad eandem utili-
tatem, vel interpretatione, vel certè Jurisdictione suppleri.*

§. VIII. Sed quid dicendum, si quærat: An *Æquitas*
semper est benignior, nunquàm severior interpretatio le-
gis? Respondemus: Non negamus usum obtinuisse, ut illi po-
tissimum dicantur *æqui & boni*, qui pœnam in legibus statu-
tam potius mitigant, quàm exasperant. Hinc *æquitas* Cice-
roni vocatur *Juris laxamentum* in Orat. pro Cluentiò: con-
jungit idem *æquitatem* cum facilitate, quando de Serviò di-
cit: *Quod non magis Juris Consultus, quam Jusitæ esset, & que
proficiscbantur à Legibus & à Jure Civili semper ad facilitate-
tem æquitatemq; referret.* In Orat. IX. tom. 2. fol. 900. G.
In Jure Civili *æquitas* venit nomine *Benignitatis*, ut leg. 56. D.
de R. I. *Humanitatis* l. 112. §. 2. D. condit. & demonstrat. l. 3. de
offic. Prætor. appellatur etiam *benigna* l. 112. §. 1. D. de condit.
& demonstrat. *Benignior* l. 192. D. de R. J. *Interpretatio*. Item
humanior sententia l. 8. D. de pact. *Benignior acceptio* l. 1. §. 13.
D. de obligat. & act. Eo verò adduci non possumus, ut exi-
stimemus, *æquitatem* nullò modò dici debere severiorem
legis interpretationem. v g. Lex apud nos est: Qui hominem
interficit, decollator. Jam si quis Magistratum suum occide-
ret, hæc certè pœna per *æquitatem* foret exasperanda. Huc
non

non incommodè referimus verba Philosophi ex Eth. V, 8.
 paulo ab init. Εἰ δὲ χλὴ ἔχων ἐπάταξεν ἔδει ἀντιπληγῆναι. καὶ εἰ
 ἄρχοντα ἐπάταξεν, ἔδει πληγῆναι μόνον δέει, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. i. e.
Si quis Magistratum gerens aliquem pulsaverit, non est referien-
duus: Et si quis eum, qui Magistratum gerat, pulsaverit, non modò
verberandus, sed Et castigandus est. Inde factum, ut Aristote-
 les æquitatem non describeret esse mitigationem, sed corre-
 ctionem ἐπανόρθωμα legis, quæ fieri potest & mitigandò &
 exacerbandò. Neque inde Aristotelem nobis contrariari pu-
 tandum est, quod Eth. V, 14. circ. fin. virum æquum sequenti
 modò describat: Ὁ μὴ ἀκριβοδικαίῳ ἔπι τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἐλαττω-
 τικὸς, καὶ περ ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, Ἰπικίης ἔστι. Quæ Lambi-
 nus ita reddidit: *Qui non est juris interpres in suâ causâ du-*
rior neque in deteriore partem propensus atque implicatus,
sed de suò concedit potius, etiamsi legis auxiliò niti possit: is est
æquus bonus. Sed Aristoteles l. c. nobis plane non adversatur,
 quod cuivis patebit, qui, quæ Michaël Ephesius ad l. c. com-
 mentatus est, expenderit, cujus explicationem propterea
 addimus. Verba ejus hæc sunt: *Erit igitur æquus Et bonus,*
qui -- non erit exactus juris executor in pejorem partē, b. e. qui
omnia, quæ in Legibus sunt scripta, servare studebit, in pejorem
partem interpretans. Non enim acerbè punire vult mala per-
petrata, neq; in scriptò persistit, sed sententiam magis Legislato-
ris sectandam censet: etiamsi lex, i. e. scriptum ipsi ad hoc, i. e.
ad acerbè puniendum auxiliari ac favere videatur. Ex quibus
 clarum est, Aristotelem h. l. illam legis severiorem interpre-
 tationem ab æquò virò remove, quæ est contra legislatō-
 ris mentem & sententiam, in quâ nec nos æquitatem poni-
 mus, sed talem interpretationem acerbiorē ad æquitatem
 reducimus, quam ipse legislator, si præsens foret, approbaret.
 Committunt ergò tale quid objicientes fallaciam
 ignorationis Elenchi.

Königsberg, Piss., 1686-94

ULB Halle 3
004 356 780

R
H.

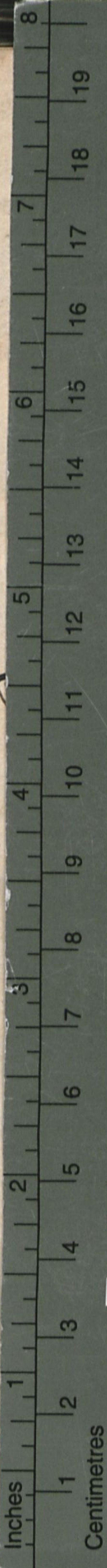
WMA

B.I.G.

Farbkarte #13

G. 18. num. 46. 1686

O POLITICA

I O R;

quirens:

JUDEX

SECUNDUM

TIAM INTER-

M ÆQUITATEM

DEBEAT?

nam

MAXILIANTE

LINE,

TE AMPLISSIMA

PHILOSOPHICA,

ALBERTINA

S I D E

EO Kunstmann/
P.

disceptationi subjiicit

DERICUS Kressen/
nte Pruff.

XVI. a. d. 8. Maji

Q. S.

LO REUSNERIANO

